

22. Kto sú gnostici?

Dvadsiatadruhá z 54 otázok o Ježišovi Kristovi a Cirkvi, na ktoré odpovedá tím profesorov histórie a teológie z Navarskej univerzity.

25.07.2023

Meno *gnostik* pochádza z gréckeho slova *gnósis* (poznanie). Gnostik je preto ten, kto získava zvláštne poznanie a podľa neho žije. Výraz *gnósis* nemá preto hanlivý význam. Niektorí cirkevní otcovia ako Klement Alexandrijský a svätý Irenej hovoria o gnóze v zmysle poznania

Ježiša Krista nadobudnutého vierou. „Skutočná gnóza je apoštolská doktrína,“ píše svätý Irenej (AdvHaer. IV 33).

Výraz *gnostik* získal hanlivý význam vtedy, keď ho Otcovia aplikovali na určitých heretikov, ktorí boli významní medzi druhým a štvrtým storočím. Ako prvý ich takto označil svätý Irenej, ktorý vidí ich pôvod v heréze Šimona zo Samárie (Sk 8,9-24). Hovorí, že jeho nasledovníci sa rozšírili po Alexandrii, Malej Ázii a Ríme a boli príčinou vzniku „veľkého množstva gnostikov šíriacich sa ako huby po daždi“ (AdvHaer.I.29.1). A z nich, pokračuje Irenej, pochádzajú valentiniáni, proti ktorým priamo bojuje. Takéto množstvo a rozmanitosť siekt vysvetľuje Irenej tým, že „väčšina ich pôvodcov – vlastne všetci – chcú byť učiteľmi; odídu zo sekty, ku ktorej sa pridali, posplietajú jedno učenie cez druhé a z toho vzíde ešte ďalšie a všetci trvajú

na tom, že sú originálni a že sami objavili učenie, ktoré v skutočnosti len pospájali“ (AdvHaer.1.28.1).

Z týchto informácií od Ireneja a ďalších Otcov, ktorí sa tiež museli stretnúť s týmito herézami (najmä svätý Hipolyt Rímsky a svätý Epifán zo Salaminy), vyplýva, že existovalo také veľké množstvo malých skupín (šimoniáni, mikuláši, ofiti, naaséni, setiti, peratovia, basilidiáni, karpokraciáni, valentiniáni, markuziáni) a učiteľov (Šimon, Kerinthos, Basilides, Karpokrates, Cerdon, Valentinus, Ptolemaios, Theodotus, Heracleon, Bardesanes,...), že spadli pod pomenovanie „gnostici“ a len veľmi všeobecne im môžeme dať toto spoločné označenie. Podobný dojem možno vyvodiť z heretických „gnostických“ spisov objavených v roku 1945 v Nag Hammadí (Horný Egypt), ktorých je približne štyridsať;

každý spis obsahuje vlastnú heretickú doktrínu.

V rámci uvedenej rozmanitosti sú najznámejší a zároveň najvplyvnejší valentiniánski gnosticci. Vo vnútri cirkvi vystupovali ako „skrytá šelma“, ako hovorí svätý Irenej. Mali rovnako Sväté písma ako cirkev, no vykladali ho v opačnom zmysle. Pravý Boh podľa nich nebol Stvoriteľom Starého zákona; rozlišovali rôznych Kristov medzi bytosťami nebeského sveta (*eóni*); tvrdili, že spásu možno dosiahnuť pozaním samého seba ako božskej iskry uzavretej v hmote; že Kristovo vykúpenie spočíva v tom, že nás prebudí k tomuto poznaniu a že len duchovní ľudia (*pneumatikoi*) sú určení k spáse. Elitársky charakter tejto sekty a opovrhovanie stvoreným svetom formovalo okrem iného mentalitu týchto heretikov ako hlavných predstaviteľov „gnostikov“.

.....

pdf | document generated
automatically from [https://opusdei.org/
sk-sk/article/22-kto-su-gnostici/](https://opusdei.org/sk-sk/article/22-kto-su-gnostici/)
(13.12.2025)